

IS DE GELE KORNOELJE WILD IN ZUID-LIMBURG?

een verzoek om inlichtingen en medewerking

Acht jaar geleden ontdekte Dr. J. van der BURGH (Laboratorium voor Palaeobotanie en Palynologie van de Rijksuniversiteit te Utrecht) in de restanten van een hellingbos langs een holle weg in een fraai "mesobrometum" tegen de Gulperberg enige rijkbloeiende, zeer oude bomen van de Gele Kornoeleje (*Cornus mas* L.). Volgens de moderne Nederlandse flora's wordt deze soort beschouwd als een "sierheester uit Midden- en Zuid-Europa" en inderdaad kent vrijwel iedereen de Gele kornoelje uit onze parken en tuinen waar hij, door zijn gele knoedelvormige schermpjes die voor de bladeren verschijnen en in maart/april bloeien, het voorjaar aankondigt. Enige tochten naar de vindplaats wezen daarna uit dat er in de direkte omgeving nog enkele oude bomen en struiken staan, die wat minder rijk bloeien omdat ze in de schaduw van hogere bomen staan, en dat de Gulpense exemplaren goed vrucht zetten. De vruchten zijn vrij groot, rood en sappig, in tegenstelling tot die van de z.g. Rode kornoelje (*C. sanguinea* L., in Zuid-Limburg algemeen) die kleinere, wat drogere, blauw-zwarte vruchten vormt. Deze laatste soort begint begin juni te bloeien met tuilen van witte bloemen. In de bloeitijden, en aan hun vruchten, zijn de beide soorten dus zeer goed van elkaar te onderscheiden. *Cornus mas* valt in het veld slechts op wanneer hij bloeit, ook omdat bomen en struiken dan nog bladerloos zijn. Niet bloeiende exemplaren van de twee soorten zijn zeer moeilijk van elkaar te onderscheiden. Kenmerken als rode kleur van de takken, beharing van de bladeren, bladvorm en nervatuur, die men in de boeken wel vindt, zijn nog al onbetrouwbaar.

Door deze vondst werden we gekonfronteerd met een interessant plantengeografisch en floristisch probleem. *Cornus mas* komt wild voor in Centraal- en Zuid-Europa en Klein-Azië. In Duitsland vinden we hem, behalve in Zuid- en Oost-Duitsland ook in het Moezelgebied, hier en daar in de Eifel, en het Kneckstedter Forst bij Keulen; en als meest noordelijke vindplaats de omgeving van Aken. In België is hij niet zeldzaam in de Ardennen en verder wordt hij vermeld voor het Maaskalkgebied van het Pietersbergmassief, ten Z. van Maastricht. Zelfs geeft de "Atlas van de Belgische en Luxemburgse Flora" door E. van Rompaey en L. Delvosalle (1972) een vindplaats aan bij Smeermaas. Als we nu even van deze laatste vindplaats afzien en de noordelijkste Belgische vindplaats door een lijn verbinden met de meest noordelijke Duitse vindplaats, Aken, dan ligt het zuidelijke deel van Zuid-Limburg binnen het areaal van de soort. Dat zou betekenen dat de vindplaats bij Gulpen een natuurlijke vindplaats is, en de oude

bomen daar maken dan ook bepaald niet de indruk aangeplant te zijn of verwilderd.

Oudere Nederlandse flora's beschouwden de soort als wild in Zuid-Limburg. L.J.G. Dumoulin, die in 1868 een "Guide du Botaniste dans les environs de Maastricht" publiceerde, noemde de soort *Cornus mascula* L. en vermeldde slechts "dans les bois et les haies", zonder nadere vindplaatsen en zonder aan te geven "cultivé" wat hij bij gekweekte planten overigens wel deed. Als volksnamen vermeldde hij cornouiller en kornoelje. Suringar (Geill. Zakflora, ook de 13e en 14e druk uit de twintiger jaren, bewerkt door L. Vuyck) vermeldde: Limburg, bovendien gekweekt. Ook Heukels was aanvankelijk deze opvatting toegedaan: in de oudere drukken van zijn Schoolflora van Nederland vermeldde hij: in het wild in bossen en hagen, alleen in Limburg, ook wel gekweekt. Later veranderde hij kennelijk van mening. In zijn Flora van Nederland II (1909) vinden we: bij ons wordt hij aangeplant en is soms verwilderd. Als Zuid-Limburgse volksnaam noemde hij 'konkernulle'. Ook in de latere drukken van zijn Schoolflora sprak hij slechts van "gekweekt en verwilderd". Dr. van der Burgh en schrijver dezes hebben vervolgens ieder jaar, tijdens de bloeitijd, de in aanmerking komende gebieden van Zuid-Limburg doorkruist om te trachten meer vindplaatsen te ontdekken. Tot deze zoekexpedities traden ook drie, in de flora van Zuid-Limburg geïnteresseerde studenten toe: F.P.M. Bunnik, D. Landsmeer en M.J.M. de Rooy. Maar tot nu toe zijn de zoekacties helaas vruchteloos geweest. Wel ontdekte D. Landsmeer een fraaie vindplaats op Belgisch gebied, n.l. in een hellingbos langs een droog dal nabij Wonck, waar de soort ook rijkelijk

Bloeiende gele kornoelje
naar een dia van P.J. v. Nieuwenhoven

bloeiende, en goed vrucht zette, vooral langs de bosrand. Daarmee werd het voorkomen ten Z. van Maastricht bevestigd. De bovengenoemde Atlas van de Belgische en Luxemburgse Flora geeft op het verspreidingskaartje van *Cornus mas* twee kruisjes aan op Nederlands gebied, ten O. van Maastricht, kennelijk omgeving van Bemelen. Op welke gegevens dit berust is ons onbekend. Intensief speuren in die omgeving leverde tot nu toe geen resultaat op.

In de herbaria De Wever, Grégoire, en Rieter, bewaard in het Natuurhistorisch Museum te Maastricht, bevinden zich geen uit het wild in Zuid-Limburg verzamelde exemplaren. In zijn aantekeningen vermeldde De Wever dat hem zaailingen uit gekweekte exemplaren alleen bekend waren van Oirsbeek (Wingestijl), dat de soort in het aangrenzende Duitse gebied wild voorkomt bij Aken-Laurensberg, Schneeberg, en in België in de Provincie Luik en niet in de Provincie Limburg.

Het is hierom dat wij een beroep doen op geïnteresseerde inwoners van Limburg om in de bloeitijd opmerkzaam te zijn op - niet

duidelijk aangeplante - exemplaren, waarop kennelijk de meeste kans bestaat aan bosranden en op dalhellingen, en bij ontdekking melding te doen aan Prof. Dr. F.P. Jonker, Laboratorium voor Palaeobotanie en Palynologie, Heidelberglaan 2, Utrecht. Ook als men zich vindplaatsen herinnert zullen meldingen zeer op prijs gesteld worden.

Opmerkelijk is nog dat de soort, wat de noordgrens van zijn areaal betreft, overeenkomt met de Rode Kamperfoelie, *Lonicera xylosteum* L., waarvan de recente drukken van de flora van Heukels-van Ooststroom vermelden: in Z.Limburg misschien echt wild. Deze soort komt direkt ten zuiden van Maastricht op Belgisch gebied veel algemener voor dan de gele kornoelje en inmiddels is gekonstateerd dat hij onze zuidgrens inderdaad overschrijdt zodat het woordje misschien geschrapt kan worden. Ook voor vindplaatsen van deze soort op Nederlands gebied houden wij ons aanbevolen.

F.P. JONKER

TOEKOMST KASTEELPARK BORN BLIJFT ONZEKER

Stichting Kasteelpark Born

Twee jaar hebben de akties geduurd van een groep mensen, die ervan overtuigd is dat het kasteelpark Born met zijn Europees dierenpark, wereldcollectie vogels en kinderboerderij, voor de toekomst behouden moet blijven.

Nog steeds echter hangt het voortbestaan van het Kasteelpark af van het weer, de inzet van vrijwilligers en vooral de goede gezondheid van directeur Henk Munsters.

Doordat tot nu toe grote tegenvallers zijn uitgebleven kunnen nog steeds jaarlijks meer dan honderd-duizend mensen het park bezoeken. Zij komen uit geheel Limburg en ook uit België en Duitsland. Ook veel scholen zijn van de partij.

De betekenis van het park voor recreatie en edukatie in de Westelijke Mijnstreek wordt dan ook allereerste erkend.

Recreatie of.....
foto: P.J. v. Nieuwenhoven